

Stanisław Moniuszko | Dziad i baba

Ballada inspirowana zarówno twórcami przedromantycznymi, jak i będąca punktem odniesienia dla kompozytorów post-romantycznych

Po powrocie ze studiów w Berlinie w 1840 roku [Stanisław Moniuszko](#) (1819–1872) z miejsca zaczął wcielać w życie przyswojone za granicą ideały tworzenia w języku ojczystym w oparciu o lokalną, narodową tradycję. Twórczość pieśniowa była obok [oper](#) terenem, na którym najpełniej założenia te mogły się zrealizować. Dodatkowym motorem do wzmożonej działalności na niwie pieśni był dla Moniuszki fakt, że Wilno, gdzie wówczas mieszkał, nie mogło poszczycić się dobrą orkiestrą. Ponieważ Moniuszko pragnął aktywnie wpływać na tamtejszą kulturę muzyczną, wielka wyobraźnia melodyczna nakazywała mu kanalizować swoje pomysły w twórczości kameralnej. W ten sposób rosła systematycznie pula kompozycji na głos z fortepianem aż uzbierało się ich tyle, że należało je wydrukować.

Ułożywszy pokaźny zbiór kompozycji, Moniuszko opublikował w 1842 roku w „Tygodniku Petersburskim” *Prospekt*, w którym przedstawił ideowe założenia mającej się właśnie rozpocząć serii. Chwilę potem spakował nuty i wyjechał do Petersburga, by u cenzora przedłożyć egzemplarz planowanego pierwszego tomu *Śpiewników domowych*.

Wśród opublikowanych w tym tomie [pieśni](#) zauważyć można różnorodność stosowanych przez Moniuszkę form i gatunków. Mamy pieśni zwrotkowe, pieśni utrzymane w formie ABA, mamy też ballady. Takim właśnie przykładem jest *Dziad i baba*, pieśń o charakterze epickim, w której tekstowi towarzyszy wewnątrznie zróżnicowana muzyka. Moniuszko zainspirowany twórczością pieśniarską Franciszka Schuberta, którego ballady do tekstów czołowych niemieckich poetów romantycznych wpisały się na trwałe w historię pieśni (np. *Król Olch* do słów Goethego), podążył tym samym tropem, sięgając do twórczości polskich romantyków. *Dziad i baba* to pieśń powstała między 1838 a 1842 rokiem do tekstu Józefa Ignacego Kraszewskiego. Kolejne partie tekstu znajdują w opracowaniu muzycznym różne wcielenia – kompozytor stosuje efekty wstrzymania toku, buduje napięcie zastosowaniem fermat, liryczne partie tekstu ilustruje spokojną i delikatną muzyką, a żartobliwe – prostą, nawiązującą motywicznie do melodii ludowych.

Ballady jako najkunsztowniejsze spośród form pieśni pisane były przez Moniuszkę chętnie, stanowiąc spore wyzwanie kompozytorskie. *Dziad i baba* czy inne (np. *Trzech Budrysów*, *Świtezianka*, *Czaty*) przerzucają pomost między osiemnastowieczną twórczością salonową kompozytorów przedromantycznych (Michała Kleofasa Ogińskiego, Marii Szymanowskiej) a późniejszymi zdobyczami kompozytorów poromantycznych, dla których przebogata twórczość Moniuszki stanowiła swoistą trampolinę do kolejnych stopni muzycznego wtajemniczenia.

Dr Agnieszka Topolska

Moniuszko w 1865, fot. Jan Mieczkowski, Wikimedia Commons, PD